

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA V MATERSKEJ ŠKOLE

PaedDr. Mgr. Jitka Jackulíková

**Ako získať informácie o napredovaní dieťaťa
a spätnú väzbu k svojmu pedagogickému pôsobeniu**

RAABE

Pedagogická diagnostika v praxi materskej školy

Ako získať informácie o napredovaní dieťaťa
a spätnú väzbu k svojmu pedagogickému pôsobeniu

RAABE

Dr. Josef Raabe Slovensko, s. r. o.

Odborné nakladateľstvo

Člen skupiny KLETT

Heydukova 12 - 14, 811 08 Bratislava

telefón: 02/32 66 18 50

e-mailová adresa: raabe@raabe.sk

www.raabe.sk

www.skolskyportal.sk

Konateľka spoločnosti: Mgr. Miroslava Bianchi Schrimpelová

Copyright:

Copyright © 2022 Dr. Josef Raabe Slovensko, s. r. o.

© Autorka

Všetky práva vyhradené.

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tohto diela nesmie byť reprodukováaná alebo prenášaná v akejkoľvek forme alebo akýmkoľvek spôsobom, elektronickým alebo mechanickým, vrátane fotokópií, nahrávaním alebo akýmkoľvek dostupným prenosom informácií bez písomného súhlasu nakladateľstva Dr. Josef Raabe Slovensko, s. r. o., okrem recenzií, kde sú citované krátke pasáže na účely zaradenia recenzie do časopisu, novín alebo vysielania.

Autorka: PaedDr. Mgr. Jitka Jackulíková

Redaktorka: Mgr. Eva Vojtušová

ISBN: 978-80-8140-776-5

Vydanie: prvé

Rok vydania: 2022

Obsah

	Úvod	5
1.	Pedagogická diagnostika v praxi materskej školy	7
1.1	Vymedzenie pojmov pedagogická diagnostika, diagnóza, evalvácia	7
1.2	Druhy a typy pedagogickej diagnostiky	12
2.	Realizácia pedagogickej diagnostiky v materskej škole	14
2.1	Proces diagnostikovania v materskej škole	14
2.1.1	Plánovanie diagnostikovania	14
2.1.2	Ako realizovať pedagogickú diagnostiku	15
2.1.3	Diagnostický záznam	15
2.1.4	Portfólio	16
2.1.5	Diagnostický proces	19
2.1.6	Zásady v pedagogickej diagnostike	20
2.1.7	Metodologické pravidlá diagnostikovania	22
2.2	Kedy? Časová dotácia pedagogickej diagnostiky	23
2.3	Testy a techniky pedagogickej diagnostiky	24
2.3.1	Vyplnené záznamové hárky – príklad	27
2.3.2	Jednoduchý záznamový dvojhárok	31
3.	Spolupráca materskej školy a rodiny pri pedagogickej diagnostike dieťaťa	33
3.1	Rodina ako zdroj informácií o dieťati	33
3.2	Typy rodičov v spolupráci s materskou školou	34
3.3	Anamnéza dieťaťa zo strany rodičov	35
3.4	Formy spolupráce rodiny a školy	36
3.4.1	Dotazník pre rodičov – ukážka	38
4.	Metódy pedagogickej diagnostiky pre prax v materskej škole ..	40
4.1	Pozorovanie	40
4.1.1	Typy pozorovania	41
4.1.2	Spracovanie záznamov z pozorovania	44
4.1.2.1	Oregonská pozorovacia schéma	47
4.2	Test	49
4.2.1	Didaktické testy	50
4.2.2	Testy používané v praxi materskej školy	51
4.3	Dotazník	59
4.3.1	Charakteristika dotazníka ako diagnostickej metódy	59
4.3.2	Tvorba dotazníka	60
4.3.3	Typy dotazníkov	63
4.4	Rozhovor	64

4.4.1	Rozhovor ako diagnostická metóda	64
4.4.2	Typy a formy diagnostického rozhovoru	65
4.4.3	Fázy rozhovoru	66
4.4.4	Zásady a špecifiká diagnostickej metódy rozhovoru	67
4.5	Anamnéza	69
4.5.1	Anamnéza ako diagnostická metóda v praxi učiteľky MŠ	69
4.5.2	Typy anamnézy	71
4.5.3	Prínos anamnézy	73
5.	Oblasti pedagogickej diagnostiky	74
5.1	Obsah pedagogickej diagnostiky	74
5.2	Diagnostika predpokladov školskej úspešnosti	75
5.2.1	Školská zrelosť, školská spôsobilosť	75
5.2.2	Začiatok povinnej školskej dochádzky	80
5.2.3	Diagnostika školskej zrelosti	81
5.2.4	Testy používané v praxi na diagnostiku školskej zrelosti a pripravenosti	82
5.2.4.1	Pozorovací zošit PŠS	86
5.3	Diagnostika detskej kresby	93
5.3.1	Kresba ako nástroj poznávania dieťaťa	93
5.3.2	Vývin kresby	94
5.3.3	Charakteristické znaky detskej kresby významné pre diagnostiku	97
5.3.4	Nápadné znaky v detskej kresbe	98
5.3.5	Detská kresba v diagnostickom procese	99
5.3.5.1	Kresbový test školskej spôsobilosti	102
5.4	Hra ako diagnostická situácia	107
5.4.1	Hra v interakcii dospelý – dieťa	107
5.4.2	Prejavy dieťaťa v hre	107
5.4.3	Pozorovanie interakcie dospelý – dieťa	109
5.4.4	Hra a učenie	111
5.4.5	Úloha spätnej väzby v hre dieťaťa a dospelého	112
	Záver	113
	Použitá literatúra	114

Úvod

Každý výchovno-vzdelávací proces potrebuje obraz o svojom pôsobení a ohlas naň. Pedagogická diagnostika je súčasťou práce učiteľa – jeho pedagogických kompetencií, profesijnej prípravy a realizácie výchovno-vzdelávacieho procesu. **Ide o pedagogickú disciplínu, ktorá sa dotýka všetkých oblastí výchovy a vzdelávania.** Uplatňuje sa na všetkých stupňoch vzdelávania a spadá do didaktickej teórie pedagogiky. **Je súčasťou a predpokladom individualizácie vo výchovno-vzdelávacom procese.**

Každý pedagóg materskej školy potrebuje spätnú väzbu na zistenie, nakoľko je jeho pedagogické pôsobenie efektívne, a rovnako potrebuje informácie a prehľad o napredovaní každého dieťaťa a jeho pokroku pri dosahovaní stanovených cieľov. Učiteľ/-ka by mal mať dostatočné teoretické vedomosti a praktické kompetencie na poznávanie osobnosti a jej prejavov u každého dieťaťa. Ide nielen o poznatky z vývinovej psychológie a pedagogiky, ale aj o ich uplatnenie a správne pomenovanie, rozpoznanie. Zistené skutočnosti treba správne interpretovať (stanoviť pedagogickú diagnózu) a následne realizovať opatrenia, prípadne vhodnú intervenciu či zvoliť postupy na úspešné napredovanie dieťaťa.

Prehľad, znalosti v pedagogickej diagnostike a získanie pedagogických diagnostických kompetencií sú nutnou súčasťou profesijnej prípravy každého pedagóga.

Publikácia ponúka príležitosť pre rozvoj pedagogických kompetencií v oblasti evaluácie a diagnostikovania detí predškolského veku, posudzovania individuálnych prejavov dieťaťa či školskej pripravenosti vo všetkých oblastiach rozvoja dieťaťa.

**Náplň
publikácie**

Ponúkaný obsah súvisí s témami špeciálnej pedagogiky, psychológie, s témou inklúzie a realizácie individualizácie v pedagogickej praxi. Ponúka možnosti spolupráce s rodinou pri procese diagnostikovania v materskej škole. Rešpektuje limity pedagógov v materských školách a orientuje sa na ponuku možnej realizácie diagnostického procesu v podmienkach ich materskej školy.

1. Pedagogická diagnostika v praxi materskej školy

1.1 Vymedzenie pojmov pedagogická diagnostika, diagnóza, evalvácia

Oblasť pedagogickej diagnostiky, hodnotenia a posudzovania úrovne rozvoja dieťaťa, získavanie informácií o dosiahnutí výchovno-vzdelávacích výsledkov **je z pohľadu legislatívy súčasťou Štátneho vzdelávacieho programu pre predprimárne vzdelávanie a považuje sa za súčasť pedagogickej dokumentácie o dieťati v zmysle školského zákona č. 273/2021 Z. z., ktorým sa dopĺňa zákon č. 245/2008.**

Štátny vzdelávací program zahŕňa tému evalvácie a autoevalvácie, ktoré súvisia s pedagogickou diagnostikou. Presné podmienky na realizáciu pedagogickej diagnostiky nie sú stanovené, je v kompetencii danej materskej školy a jej pedagógov, akú formu a metódy pedagogickej diagnostiky si zvolia. Takto majú pedagógovia možnosť vytvoriť si vlastný systém pedagogickej diagnostiky, ktorá je súčasťou školského vzdelávacieho programu danej materskej školy. Aktuálny Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie zahŕňa používanie **evalvačných otázok**. Majú diagnostický charakter, sú používané pre všetky oblasti rozvoja dieťaťa, sú súčasťou diagnostických metód v predškolskej pedagogike a zapadajú do celkového diagnostického procesu v praxi materskej školy.

Štátny vzdelávací program

Diagnostika (z medicíny) je **činnosť smerujúca k stanoveniu diagnózy, prejavov a príznakov choroby s cieľom odhaliť jej príčiny, nájsť spôsob liečby a prognózu vyliečenia.**

Diagnostika

- Diagnóza** Diagnóza je **výsledok diagnostického zisťovania**, záver z procesu pedagogickej diagnostiky, ide o konkrétne pomenovanie problému.
- Evalvácia** Evalvácia (Prúcha-Walterová-Mareš, 1995) je vo všeobecnosti považovaná za hodnotenie. V pedagogickej praxi znamená **porovnanie, zisťovanie a vysvetľovanie dát, ktoré odrážajú kvalitu a efektívnosť vzdelávacieho systému**. Opiera sa o efektívnosť vzdelávania a hodnotenie vzdelávacích výsledkov.
- Pedagogická diagnostika** Pedagogická diagnostika (Zelinková, 2001) „**je komplexný proces, ktorého cieľom je poznávanie, posudzovanie a hodnotenie výchovno-vzdelávacieho procesu a jeho aktérov**“.

Pedagogická diagnostika sa zameriava na:

- **obsahovú zložku**, kde ide o dosiahnutú úroveň vedomostí, zručností a návykov, významný je predovšetkým výsledný produkt,
- **procesuálnu zložku**, ktorá vyjadruje, akým spôsobom sa proces výchovy a vzdelávania uskutočňuje.

V pedagogickej diagnostike v predprimárnom vzdelávaní by sme sa mali orientovať prednostne na individualitu dieťaťa a jeho napredovanie v čase dochádzky do materskej školy. Mnohé diagnostické nástroje sa vo vyhodnotení zameriavajú na **porovnanie výkonu dieťaťa s normou** – podľa vývinových štádií a kategorizovaných schém, čo by malo dieťa v danom veku zvládnuť. Oveľa efektívnejšie pre rozvoj dieťaťa je **posudzovanie jeho výkonov v priebehu vývinu** – porovnávanie jeho prejavov so sebou samým po istom čase (napríklad trikrát do roka – používaním portfólia, individuálnych záznamov a hárkov z pozorovania a pod.). Jeho silné, ale aj slabé stránky nám ukážu možnosti ďalšieho rozvoja a sú zdrojom pre naše plánovanie nasledujúcich pedagogických cieľov.

Diagnosticke informácie, diagnóza by nemala slúžiť len učiteľovi, ale učiteľ by mal o danom zistení primeranou formou informovať rodiča, kolegov, riaditeľa/-ku, prípadne aj dieťa. V spolupráci s rodinou je pedagogická intervencia oveľa účinnejšia.

Príklady z praxe:

- Päťročné dieťa pri bežných činnostiach, ako je použitie lyžice, podávanie predmetov, prípadne pri kreslení, mení ruku. Po použití testov lateralít či na základe zámerného pozorovania môžeme hovoriť o nevyhranenej lateralite – ambidextrii.
- Ak má štvorročné dievčatko problémy s vykonávaním samoobslužných prác, s behaním, s predkloňom, úklonom, s dvíhaním ľahkých predmetov, predpokladaná formulácia našej pedagogickej diagnózy by bola „zaostávanie v rozvoji hrubej motoriky – neobratnosť“. Na potvrdenie diagnózy môžeme použiť OTDP – *Orientačný test dynamickej praxe* od Jirího Míku (bližšie priblížime v ďalšej kapitole).
- Pedagogickú diagnostiku sme využili pri šesťročnom dievčatku pred vstupom do základnej školy (ďalej len „ZŠ“), ktoré výrazne zaostávalo vo všeobecnom poznaní (zistili sme na základe pozorovania, použitia verbálnej skúšky Matějčka, pozorovacej schémy na posudzovanie školskej spôsobilosti od O. Kondáša), nemalo rozvinutú jemnú motoriku (tu sme použili rozbor detskej kresby), nedokázalo sa odpútať od matky, malo problémy s adaptáciou, je na okraji sociálnej skupiny (zistenia zo sociometrie). Konštatovali sme nezrelosť dieťaťa na vstup do ZŠ a navrhli sme podrobnejšie psychologické vyšetrenie z dôvodu odloženia školskej dochádzky.
- Príklad štvorročnej Evky upozorňuje na predčasné „robenie záverov“. Dievčatko po nástupe do MŠ

napr.

v septembri, keď malo päť rokov, vôbec nekomunikovalo s pedagógmi ani s rovesníkmi, iba kývalo hlavou – áno, nie na zadané otázky, prejavovalo svoj nesúhlas plačom. Pri rozhovore s matkou učiteľky zistili, že doma „vraj“ komunikuje, ale im sa to nezдалo, pretože ani v šatni pri odovzdávaní dieťaťa Evka s mamou nekomunikovala. Posúdili dieťa ako celkovo zaostalé, až retardované – po štvormesačnej dochádzke do MŠ bez zmeny, pri žiadosti o psychologické vyšetrenie. Matka s vyšetrením veľmi nesúhlasila, učiteľky ju museli presviedčať. V pedagogicko-psychologickej poradni Evke diagnostikovali „elektívny (výberový) mutizmus“. Dieťa si pri tejto diagnóze vyberá, s kým komunikuje, väčšinou s blízkymi áno a s novými, s cudzími ľuďmi či s tými, ku ktorým nemá úplnú dôveru, nie. Prvýkrát v prostredí MŠ Evka prehovorila s pani učiteľkou po ôsmich mesiacoch pri dôslednom, citlivom individuálnom prístupe. S rovesníkmi až do nástupu do ZŠ komunikovala aj po roku len kývaním hlavy, a preto pri nástupe do ZŠ boli pedagógovia pre prvý ročník na to upozornení.

- Význam má pedagogická diagnostika aj pre potreby materskej školy, napríklad v situácii, že riaditeľ/-ka potrebuje zistiť, koľko detí by potrebovalo logopedickú intervenciu (učiteľ/-ky vedia na základe svojich diagnostických záznamov z oblasti diagnostiky reči pohotovo odpovedať). Môže ísť aj o ponuku CPPPaP pre intervenciu možných porúch učenia alebo porúch správania. V niektorých okresných mestách realizujú ako spôsob danej intervencie „kluby pre neposedných škôlkarov“.

Pedagogická diagnostika je mladá pedagogická vedná disciplína (jej rozvoj nastal v 2. polovici 20. storočia), ktorá sa zaoberá problémami diagnostikovania vo výchovno-vzdelávacom procese. **Diagnostikovanie nie je**

špecializovaná činnosť, je to súčasť pedagogického pôsobenia a často má skrytú podobu (učitelia ju realizujú aj nezámerne).

Pedagogická diagnostika je najčastejšie chápaná ako teória a teoreticky zdôvodnená prax na

- zisťovanie,
- rozpoznávanie,
- klasifikovanie,
- charakterizovanie,
- posudzovanie
- a hodnotenie

úrovne a predpokladov rozvoja dieťaťa.

Diagnostické úsilie sa spája s poznávaním podmienok výchovno-vzdelávacieho procesu, s hľadaním možností pedagogického rozvoja, prognostickými úvahami a s návrhom nevyhnutných pedagogických opatrení.

V procese diagnostikovania učiteľ zisťuje, aká je aktuálna úroveň poznania aj prežívania dieťaťa (na základe pedagogických meraní, prípadne s pomocou psychológa), **aký je jeho stav rozvoja a či zistená úroveň, stav dieťaťa zodpovedá očakávaniam** (normám, vývinovým medzníkom, fyzickému veku dieťaťa).

Pedagogická diagnostika – zhrnutie:

- Zistenie stavu a posúdenie úrovne rozvoja dieťaťa.
- Vymedzuje predmet, stratégie a postupy diagnostikovania.
- Ide o teóriu a metodológiu diagnostikovania v edukačnom prostredí.
- Orientuje sa na zisťovanie nielen slabých, ale hlavne silných stránok aktuálnej úrovne jednotlivca a na podporu rozvoja dieťaťa.